

TĂNG CƯỜNG GIÁO DỤC NGHỀ CHO HỌC SINH PHỔ THÔNG

TS. PHẠM VĂN SƠN
 Bộ Giáo dục và Đào tạo

1. Đặt vấn đề

Mục tiêu tổng quát phát triển nhân lực Việt Nam thời kì 2011-2020 là đưa nhân lực Việt Nam trở thành nền tảng và lợi thế quan trọng nhất để phát triển bền vững đất nước, hội nhập quốc tế và ổn định xã hội, nâng trình độ năng lực cạnh tranh của nhân lực nước ta lên mức tương đương với các nước tiên tiến trong khu vực, trong đó có một số mặt tiếp cận trình độ các nước phát triển trên thế giới. Đây cũng chính là một trong 3 nhiệm vụ chiến lược đã được khẳng định trong Văn kiện Đại hội XI của Đảng ta.

Để khắc phục sự mất cân đối trong cơ cấu trình độ, ngành nghề của đội ngũ nhân lực nước ta cần phải tăng cường gắn kết hệ thống giáo dục phổ thông với hệ thống dạy nghề, đại học và cao đẳng. Các trường đào tạo nghề phối hợp chặt chẽ với các trường phổ thông trong hoạt động giáo dục hướng nghiệp dạy nghề. Có tổ chức tốt hướng nghiệp - dạy nghề ở phổ thông mới có thể phân luồng học sinh sau trung học để tạo nguồn đào tạo các ngành nghề theo định hướng của nhà nước và đáp ứng được nhu cầu nhân lực của xã hội trong thời kì CNH, HĐH và hội nhập quốc tế.

2. Giáo dục nghề phổ thông (NPT)

Sự phát triển của nền kinh tế - xã hội trong thời kì CNH, HĐH và hội nhập quốc tế đã đặt ra cho nền giáo dục nước ta nhiệm vụ nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện, góp phần tích cực vào việc đào tạo cán bộ KHKT, quản lí và nghiệp vụ; kĩ thuật viên, công nhân kĩ thuật cho các ngành sản xuất, kinh doanh và dịch vụ. Đồng thời chuẩn bị có hiệu quả việc phân công, sử dụng hợp lí học sinh phổ thông tốt nghiệp các cấp ra trường.

Dạy học NPT là một trong 4 hình thức (con đường) chủ yếu của giáo dục hướng nghiệp cho học sinh phổ thông hiện nay.

2.1. Khái niệm về NPT

NPT là nghề thông dụng, phổ biến, có mức độ kĩ thuật tương đối đơn giản, tổ chức dạy và học nghề không phức tạp về trang thiết bị cũng như quy trình triển khai, lí thuyết và thực hành ít phức tạp, công cụ đơn giản, nguyên vật liệu và phôi dễ kiếm, dễ tạo, rẻ tiền, thời gian học nghề ngắn (70 tiết đối với HS THCS và 105 tiết đối với HS THPT), chi phí đào tạo ít trong bối cảnh hội nhập quốc tế và xu hướng phát triển nền kinh tế trí thức hiện nay là rất cần thiết.

NPT còn được hiểu là những nghề có kĩ thuật,

công nghệ cao, trang thiết bị kĩ thuật hiện đại, tuy nhiên chỉ yêu cầu dạy những kiến thức, kĩ năng ở mức độ phổ thông, tức là ở mức dạy nghề ban đầu (chẳng hạn như nghề "lập trình viên sơ cấp", nghề "điều khiển tự động sơ cấp").

2.2. Mục tiêu của giáo dục NPT không phải là dạy nghề thuần túy như trong trường nghề mà là giáo dục nghề ban đầu (tiền đào tạo nghề) gắn với 2 mục tiêu (mục tiêu kép): rèn luyện kĩ năng nghề nghiệp ban đầu và "thử" năng lực lao động nghề nghiệp để biết mức độ phù hợp nghề, bước đầu chuẩn bị cho học sinh đi vào nghề nghiệp tương lai. Chính đây là khâu kết hợp giáo dục NPT với giáo dục hướng nghiệp.

Để thực hiện được các mục tiêu trên nhà trường phải kết hợp ba mặt giáo dục: phổ thông - kĩ thuật tổng hợp - nghề nghiệp. Từ năm 1991, nhà trường phổ thông Việt Nam đã tiến hành dạy NPT cho học sinh cuối cấp THCS (lớp 8 và lớp 9) và học sinh THPT (lớp 10, lớp 11, lớp 12). Việc đưa hoạt động giáo dục nghề vào trường phổ thông không chỉ là đưa vào trường học một hệ thống tác động mới mà còn là một nội dung mới về đào tạo và sử dụng thế hệ trẻ với tư cách là một tiềm lực lao động quan trọng của đất nước.

Nhưng, trong thời kì đó và cho đến nay, do khó khăn, thiếu thốn về kinh phí, cơ sở vật chất, thiết bị dạy học, các trường THCS, THPT ở nước ta không có khả năng tự thân dạy nghề cho học sinh mà buộc phải phối hợp và giao nhiệm vụ dạy NPT cho các trung tâm KTTH - HN trên cùng địa bàn thực hiện. Như vậy, trung tâm KTTH-HN là đơn vị nằm giữa khối các trường phổ thông và cùng một lúc phục vụ các trường THCS, THPT trên cùng địa bàn thực hiện hoạt động giáo dục kĩ thuật tổng hợp và giáo dục hướng nghiệp cho học sinh. Những năm học gần đây, Bộ GD và ĐT đã có hướng dẫn những trường THPT có đủ điều kiện về đội ngũ giáo viên, cơ sở vật chất thiết bị dạy nghề... cũng được tham gia dạy NPT cho học sinh.

2.3. Nhiệm vụ của giáo dục NPT

Nhiệm vụ của giáo dục NPT là bồi dưỡng đội ngũ những người lao động tương lai của địa phương, đất nước để họ vừa có năng lực nhận thức vừa có năng lực cải tạo, xây dựng quê hương. Nội dung dạy nghề phổ thông phải kết hợp với chương trình dạy các môn học, đặc biệt là môn kĩ thuật và mức độ phải phù hợp với trình độ hiểu biết, đặc điểm tâm lí lứa tuổi, giới tính của học sinh. Việc dạy nghề cho học sinh phổ thông nhằm:

- Cung cấp cho học sinh những tri thức về *nghề rộng*, tạo điều kiện để các em vận dụng tri thức trong hoạt động lao động nghề nghiệp, qua đó củng cố, mở rộng và khắc sâu tri thức, hình thành thói quen kết hợp lao động trí óc với lao động chân tay, thói quen lao động với tư duy;

- Hình thành kĩ năng và thói quen thực hiện một số nhiệm vụ sản xuất cụ thể (một số công đoạn trong quá trình lao động nghề nghiệp) thuộc những nghề cơ bản, phổ biến trong sản xuất và trong sinh hoạt. Đó là những cơ sở ban đầu để hình thành kĩ năng lao động của một nghề, kĩ năng thực hiện một số nhiệm vụ sản xuất đơn giản, cụ thể có liên quan đến các ngành, nghề đang phát triển ở địa phương, phát triển tính độc lập, sáng tạo, nhạy bén trong lao động và tạo điều kiện thuận lợi cho học sinh tiếp tục học tại các trường chuyên nghiệp;

- Định hướng chú ý của học sinh vào học những ngành, nghề mà Nhà nước và địa phương đang cần phát triển, góp phần giáo dục học sinh lựa chọn nghề một cách có ý thức;

- Giáo dục lao động cho học sinh, trên cơ sở đó bồi dưỡng ý thức, thái độ và niềm tin đối với lao động; đạo đức nghề nghiệp và phẩm chất của người lao động. Đồng thời chống những biểu hiện tiêu cực trong lao động, sự dối trá và thiếu lương tâm nghề nghiệp.

2. 4. Cấu trúc nội dung giáo dục NPT

Cấu trúc nội dung của môn học NPT giữ một vai trò cơ sở, nó tạo điều kiện ban đầu cho việc hoàn thiện nội dung các loại ngành nghề khác nhau sau này. Nét đặc trưng của nội dung NPT là dựa vào tri thức phổ thông của học sinh để mở rộng và tăng hiểu biết sâu sắc về những tri thức đó. Điều này hoàn toàn phù hợp với các thành phần cấu trúc của học vấn phổ thông. Học vấn phổ thông và học vấn kĩ thuật tổng hợp là cơ sở để bồi dưỡng học vấn nghề nghiệp - những kiến thức, kĩ năng, kĩ xảo về một lĩnh vực nghề nghiệp và chuyên ngành cụ thể.

Nội dung giáo dục NPT bao gồm:

- Các tri thức, kĩ năng cơ sở: Các tri thức về vẽ kĩ thuật, đo lường, dụng cụ, nguyên vật liệu... tạo ra cơ sở kĩ thuật cơ bản cần thiết của quá trình dạy học NPT, và là cầu nối giữa môn học văn hóa và NPT;

- Các tri thức và kĩ năng nghề nghiệp chung: Các tri thức chung về kĩ thuật, công nghệ, quản lí và tổ chức sản xuất, hạch toán kinh tế... Qua đó, giáo dục cho học sinh thế giới quan nghề nghiệp, sự hiểu biết về các loại nghề, xu thế phát triển, dự báo khả năng xuất hiện, hưng thịnh, và biến mất của các nghề hiện tại và tương lai;

- Các tri thức và kĩ năng nghề nghiệp chuyên

môn gồm các tri thức về đối tượng, công cụ lao động, công nghệ đặc trưng cho từng lao động nghề nghiệp cụ thể, những thao tác, kĩ năng cần thiết để thực hiện các công việc của một dạng lao động nghề nghiệp nhất định và các tri thức liên ngành nghề cần thiết;

- Phong cách nghề nghiệp là một yếu tố không thể thiếu trong nội dung dạy học NPT. Phong cách nghề nghiệp không chỉ đơn thuần là dáng vẻ bên ngoài. Đặc trưng của nghề nghiệp là sự tích hợp các yếu tố năng lực, phẩm chất, tính cách, thể lực lao động, bộc lộ ra bên ngoài bằng cách giao tiếp, ứng xử, thái độ... những yếu tố marketing nghề nghiệp, đáng điều, cử chỉ, đặc trưng của nghề nghiệp đó;

- Các tri thức về vệ sinh an toàn lao động, bảo vệ môi trường và thẩm mỹ trong lao động nghề nghiệp, bao gồm: các tri thức về kỉ luật lao động, vệ sinh lao động, an toàn lao động, bảo vệ môi trường và thẩm mỹ trong lao động nghề nghiệp.

Phương pháp rất cơ bản để xây dựng chương trình nghề cho học sinh phổ thông là kết hợp chặt chẽ với chương trình kĩ thuật phổ thông. Thực hiện theo phương hướng đó làm cho việc GD NPT trở thành một khâu nối tiếp của quá trình giảng dạy lí thuyết, thực hành kĩ thuật phổ thông.

3. Tổ chức giáo dục NPT ở trung tâm kĩ thuật tổng hợp- hướng nghiệp

Giáo dục NPT chủ yếu là dạy tri thức, kĩ năng lao động ban đầu, giáo dục thái độ nghề nghiệp và định hướng nghề cho HS. Giáo dục NPT bao gồm 2 quá trình:

1. Quá trình dạy NPT nói riêng và giáo dục nói chung trên lớp, trong trường phổ thông hoặc ở trung tâm KTTH-HN. Quá trình này diễn ra theo chương trình, nội dung thống nhất toàn quốc, hoặc cụ thể hóa đối với từng địa phương, vùng miền khi được cơ quan chuyên môn có thẩm quyền phê duyệt.

2. Quá trình giáo dục ngoài nhà trường phổ thông hoặc ngoài trung tâm KTTH-HN thông qua việc tự học ngoài giờ trên lớp, sinh hoạt hướng nghiệp, sinh hoạt tập thể, tham quan doanh nghiệp và thực tập sản xuất tại doanh nghiệp hoặc thông qua phương tiện thông tin đại chúng, các tổ chức xã hội nhằm hình thành ở HS hứng thú học nghề, năng lực nghề và giáo dục thái độ đúng đắn đối với nghề.

Quá trình dạy nghề cho học sinh THPT ở nhà trường và ở trung tâm KTTH - HN mang tính chuyên giao quy trình công nghệ và phải phù hợp với các nguyên tắc dạy học - giáo dục nói chung và các nguyên tắc dạy nghề nói riêng. Các nguyên tắc này chi phối việc lựa chọn nội dung, phương pháp giảng dạy và có ảnh hưởng tới toàn bộ quá trình dạy học NPT.

(Xem tiếp trang 60)